

RAFAŁ SIERCHUŁA

MISJA JÓZEFA ROMANA „STOSŁAWA” NA POMORZU ZACHODNIM

Słowa kluczowe: Józef Roman; Obszar Zachód Armii Krajowej; Pomorze Zachodnie

Key words: Józef Roman; West Area of the AK; Western Pomerania

Wstęp

Działalność Józefa Romana na terenie Pomorza Zachodniego była niezwykle krótkim epizodem w jego burzliwym i ogromnie aktywnym życiu konspiracyjnym. Bohater niniejszego artykułu był oficerem o wysokich kwalifikacjach i dobrym, ponadprzeciętnym przygotowaniu konspiracyjnym. W swoim artykule chciałbym przedstawić pokrótce jego sylwetkę i zaprezentować działania oraz motywy postępowania w trakcie pobytu na terenie Pomorza Zachodniego w 1945 r.

Okres 1914–1945

Józef Roman urodził się 1 VII 1914 r. w Chełmie Lubelskim. Wychowywał się na Wołyniu, gdzie w Kowlu w 1933 r. ukończył gimnazjum. Dalsze swoje losy związał z Wojskiem Polskim. Służbę pełnił początkowo Szkole Podchorążych Rezerwy Artylerii we Włodzimierzu Wołyńskim (VIII kurs 1933/1934), a następnie w Szkole Podchorążych w Toruniu (promocja XIII). 15 X 1936 r. awansowany został do stopnia ppor. Do 1938 r. przebywał w 13 pól, a następnie

w 1 Dywizjonie Pomiarów Artylerii w Toruniu, pełniąc służbę jako oficer plutonu pomiarów topograficzno-ogniowych¹.

W trakcie kampanii 1939 r. walczył w szeregach armii „Pomorze” w 4 samodzielnej baterii pomiarowej. Jego szlak bojowy, jak wspominał po latach, był następujący: południowy skraj Borów Tucholskich – Bydgoszcz – Włocławek – Bzura (walki w m. Osowa Góra, Sobota, Jaskrowie). W walkach nad Bzurą dostał się do niewoli, skąd uciekł w miejscowości Iłowie. Następnie przebywał do 13 października w Gnieźnie. Stamtąd 1939 r., unikając niewoli, przedostał się do Warszawy. Tam podjął decyzję o przedostaniu się do Francji. Pierwszym etapem w drodze na Zachód miał być Wołyń. 5 XI 1939 r. przyjechał do okupowanego przez sowietów Lwowa. Stamtąd przez Stanisławów miał przedostać się na Węgry. Obawa przed aresztowaniem spowodowała, że 1 II 1940 r. wspólnie z żoną przedostał się do Przemyśla – na teren okupowany przez Niemców, do GG. Następnie przez Zamość trafia do miejscowości Lipy k. Rozwadowa i Nadleśnictwa Ordynacji Zamojskiej. W miejscowości tej płk. Stanisław Tatar zorganizował struktury konspiracyjne ZWZ, do którego włączył się J. Roman. W dalszej działalności konspiracyjnej pomógł mu jego brat ppor. Władysław Roman², były adiutant Tatara w 3 pal Leg. Dzięki niemu Józef został skontaktowany z mjr. dypl. Marianem Drobikiem. Romana przydzielono do komórki wywiadowczej KG ZWZ „Stragan” z zadaniem utworzenia w Puławach placówki wywiadowczej. Zadaniem jego była obserwacja ruchu kolejowego w Puławach i kołowego na szosie Radom–Lublin. W lipcu 1941 Józef Roman został wezwany do lokalu konspiracyjnego „Straganu” w Warszawie przy Al. Jerozolimskich 77 i skierowany do pracy na Wołyniu³.

Na terenie Wołynia Roman, posługujący się ps. „Styrski”, kierował Ekspozyturą KG ZWZ–AK „Wschód – Wołyń”. Jej zadaniem była obserwacja ruchu wojsk niemieckich i zaopatrzenia frontu na trasach kolejowych i drogach;

¹ Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie (AIPN) 2386/13362, Protokół przesłuchania J. Romana, Warszawa 16.05.1950, k. 4–5; J. Roman, *Moja działalność w AK*, Szczecin 1997, s. 7; R. Rybka, K. Stepan, *Rocznik oficerski 1939. Stan na dzień 23 marca 1939*, Kraków 2006, s. 196, 766. J. Łukasiak, *Wołyńska Szkoła Podchorążych Rezerwy Artylerii im. Marcina Kąckiego*, Pruszków 2000, s. 87, 242. J. Łukasiak, *Szkoła Podchorążych Artylerii w Toruniu 1923–1939*, Pruszków 2000, s. 48, 154.

² Władysław Roman (1917–2005), ps. Krzesław; oficer WP, ppor. (1.10.1938); w konspiracji w KG AK – Oddz. III – Wydz. Art.; uczestnik powstania warszawskiego.

³ AIPN 2386/13362, Protokół przesłuchania J. Romana, Warszawa 16.05.1950, k. 5–7; J. Roman, *Moja....* s. 7–8, 14; AIPN 2386/13363, Protokół przesłuchania J. Romana, Warszawa 16.05.1950, k. 8–13.

rozpoznania sił i organizacji bojowej garnizonów wołyńskich, rozpoznanie adiustacji niemieckiej i ukraińskiej oraz monitorowanie nastrojów ludności miejscowej. Komórka legalizacyjna „Straganu” zaopatrzyła go w fikcyjne dokumenty na nazwisko Romana Rapackiego, pracownika „Ostbahndirektion Warschau”. Działalność na Wołyniu prowadził do końca 1943 r.⁴

W styczniu 1944 r. Roman przyjechał do Warszawy. W oczekiwaniu na nowy przydział nawiązał kontakt poprzez swojego brata z Wydziałem Artylerii KG AK krypt. „Knieja”. Kierownikiem Wydziału od marca 1942 r. był mjr/ppłk Jan Szczurek-Cergowski „Sławbor” (m.in. dowódca baterii Szkoły Podchorążych Artylerii w Toruniu w okresie służby Romana). J. Roman uczestniczył w ramach Wydziału w opracowaniu „Instrukcji strzelania”, która ukazała się w czerwcu 1944 r. i została wydana przez Tajne Wojskowe Zakłady Wydawnicze⁵.

Na przełomie lutego i marca 1944 r. Roman został mianowany szefem „Besty”, była to komórka wchodząca w skład sieci wywiadowczej „Pralnia”, należącej do Wydziału Wywiadu Ofensywnego. Funkcję objął po artylerzyście ppor. Henryku Żuku „Barański”. „Besta” była Biurem Studiów, którego celem było opracowywanie materiałów otrzymanywanych z ekspozytur działających na terenach wschodnich. Roman posługiwał się w tym czasie ps. „Barański”⁶. Na przełomie marca i kwietnia zamieszkał on w Radości.

Wybuch powstania warszawskiego był dla Romana zaskoczeniem. W dniu 2 sierpnia zgłosił się do najbliższego walczącego oddziału – dowodzonego przez rtm. Władysława Abramowicza „Litwina”, który był równocześnie dowódcą 2 Rejonu Obwodu Śródmieście. Dzień później wraz z grupą pracowników Wydziału Artylerii KG AK został przydzielony do oddziału dowodzonego

---

⁴ Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Lublinie (A IPN Lu) 193/5/23, Ankieta personalna żołnierza, szefa ekspozytury wyw. K-dy Gł. ZWZ-AK „Wschód Wołyn”, tam też opracowanie J. Romana „Ekspozytura „Wschód–Wołyn”, Lublin 8.11.1994, k. 1–30; J. Roman, *Moja...* s. 14–49. M. Fijałka, 27. *Wołyńska Dywizja Piechoty AK*, Warszawa 1986, s. 34. AIPN 2386/13363, Protokół przesłuchania J. Romana, Warszawa 16.05.1950, k. 10–11. AIPN 2386/13363, Protokół przesłuchania J. Romana, Warszawa 17.05.1950, k. 12–17.

⁵ J. Roman, s. 50; M. Ney-Krwawicz, *Komenda Główna Armii Krajowej 1939–1945*. Warszawa 1990, s. 119–120. Być może wspomniane opracowanie przez J. Romana to *Regulamin artylerii. Miernictwo strzelnicze*, Warszawa [lipiec] 1944. Zob. W. Chojnacki, *Bibliografia zwartych i ulotnych druków konspiracyjnych wydanych na ziemiach polskich pod okupacją niemiecką w latach 1939–1945*, Warszawa 2005, s. 230.

⁶ M. Ney-Krwawicz, s. 96–98; J. Roman, s. 51.

przez por. Kazimierza Leskiego „Bradla”⁷. Do 8 sierpnia oddziały powstańcze, w których walczył Józef Roman ps. „Ziuk”, zajęły tereny ul. Wiejskiej, Matejki i Alei Ujazdowskich. Dowódcą tego terenu został Roman. Z rozkazu „Sławbora” „Ziuk” zasilił kompanię „Bradla” plutonem żołnierzy. Roman bronił w tym czasie budynku przy ul. Wiejskiej 11, znajdującego się przy wylocie ul. Frascati i Senackiej (przy Izbie Przemysłowo-Handlowej, odpierając atak niemiecki z użyciem „Goliatów” w dniu 11 sierpnia⁸).

Około 20 VIII 1944 r. Komendant Warszawskiego Okręgu AK płk. Antoni Chruściel ps. „Monter” zorganizował w Obwodzie Śródmieście Podobwód Południe, mianując jako jego dowódcę płk. Jana Szczurka-Cergowskiego „Sławbora”. Na odcinku wschodnim w batalionie „Miłosz” (mjr. Stefana Jastrzębskiego) walczyła licząca ok. dwustu oficerów i żołnierzy kompania „Ziuka”⁹.

Józef Roman za odwagę i udział w akcjach bojowych w trakcie powstania warszawskiego na wniosek „Sławbora” otrzymał order *Virtuti Militari* V kl.

Po kapitulacji powstania J. Roman uciekł z kolumny jenieckiej w Ożarowie, następnie przez Pruszków dotarł do Milanówka¹⁰.

Budowa struktur Komendy Obszaru Zachód Armii Krajowej

W Milanówku płk J. Szczurek-Cergowski, który również uciekł z niewoli niemieckiej, nawiązał kontakt z gen. Leopoldem Okulickim „Niedźwiadkiem”. Rozmowy obu oficerów zakończyły się nominacją „Sławbora” na komendanta Obszaru Zachód AK. Cergowski utworzył w Milanówku pod Warszawą Komendę Obszaru Zachód AK (KOZ), zgodnie z planami komendanta głównego AK zmierzającymi do odtworzenia na Obszarze Zachód AK zerwanych sieci

⁷ J. Roman, s. 59–61. K. Leski, *Życie niewłaściwie urozmaicone. Wspomnienia oficera wywiadu i kontrwywiadu AK*, Warszawa 2001, s. 304. Kazimierz Leski (1912–2000), ps. Bradl, Debor; w konspiracji początkowo w organizacji wywiadowczej „Muszkieterzy”, następnie w ZWZ–AK II Oddziału KG AK zajmował się wywiadem komunikacyjnym i kontrwywiadem, a także tworzeniem szlaków kurierskich; w powstaniu warszawskim walczył jako dowódca kompanii batalionu „Miłosz”, pełnił rolę szefa sztabu Obszaru Zachodniego AK, a następnie Delegatury Sił Zbrojnych na Kraj; aresztowany w 1945 r.

⁸ J. Roman, s. 66–71.

⁹ Idem, s. 74; K. Leski, s. 307. S. Maliszewski, *„Miłosz” batalion*, [w:] *Wielka ilustrowana encyklopedia powstania warszawskiego*, Tom 1. *Działania zbrojne*, Warszawa 2005, s. 365.

¹⁰ AIPN 2386/13362, Protokół przesłuchania J. Romana, Warszawa 17.05.1950, k. 9–12; J. Roman, s. 92–93.

konspiracyjnych¹¹. Skład KOZ przedstawiał się następująco: szef sztabu – mjr Kazimierz Leski ps. Dębor¹², szef Oddziału I (organizacyjnego) – rtm. Andrzej Czaykowski¹³, szef Oddziału II (wywiadowczego) – kpt. Józef Roman „Stosław”, szef Oddziału III (operacyjnego) – mjr Bolesław Jackiewicz „Wszemir”¹⁴, szef Oddziału IV (kwatermistrzostwa) – kpt. Władysław Roman „Krzesław”, szef Oddziału V (łączności) – kpr. inż. Leon Piasecki¹⁵ „Szczęsny”¹⁶. Roman przebywał w Milanówku 3–4 tygodnie¹⁷.

Następnie KOZ przeniosła się kolejno: z Milanówka do Radomska, następnie do Aniołowa i wreszcie do Częstochowy. Oficerowie KOZ od października do grudnia 1944 r. nawiązali kontakty z okręgami w Poznaniu i na Pomorzu. W styczniu 1945 r. „Stosław” dostał zgodę „Sławbora” na wyjazd do Radości, gdzie pozostała rodzina Romana. Żonę wraz z synem odnalazł w Puławach¹⁸.

W styczniu 1945 r. „Sławbor” znalazł się w Bydgoszczy, tam też odnalazł go Roman. Punkt kontaktowy KOZ znajdował się na ul. Śniadeckich 4. Tam

---

¹¹ W tym czasie do działań antykomunistycznych na terenie Obszaru Zachód AK została wyznaczona przez gen. E. Fieldorfa grupa oficerów, którzy tworzyć mieli na terenie Wielkopolski, Kujaw i Pomorza struktury organizacji „Nie” („Niepodległość”). Zob. R. Sierchuła, *Historia człowieka myślącego. Lech Karol Neyman (1908–1948). Biografia polityczna*, Warszawa 2013, s. 203–204.

¹² Oficerom sztabu KOZ AK nadano jako pseudonimy imiona słowiańskie, przeważnie zaczerpnięte ze *Starej baśni* Kraszewskiego.

¹³ Andrzej Rudolf Czaykowski (1912–1953), ps. Sienkiewicz, Garda, Halny; oficer WP, ppor. (15.08.1934), por. (15.08.1938), cichociemny; po powstaniu warszawskim miał objąć szefostwo Oddziału I OZ AK, w październiku 1944 r. wszedł w skład odtworzonej KG AK jako zastępca szefa Komórki Przerzutów Powietrznych „Syrena”, a następnie w Oddziale III; zob. K.A. Tochman, *Słownik biograficzny cichociemnych*, t. 1, Zwierzyniec–Rzeszów 2000, s. 39–41.

¹⁴ Bolesław Jackiewicz (1914–1982), ps. Łabędź, Wilia, Ryś, Wszemir; oficer WP, ppor. (1.10.1937), cichociemny; po powstaniu warszawskim szef Oddziału III Obszaru Zachód AK–DSZ–WiN; ostatnią funkcję pełnił jako szef Wydziału Organizacyjnego Komendy Obszaru Zachód WiN; zob. K.A. Tochman, op. cit., t. 2, Rzeszów 1996, s. 66–67.

¹⁵ Leon Piasecki (1911–1987), ps. Sprinter, Szczęsny; inżynier; w czasie wojny w KG AK, uczestnik powstania warszawskiego; K. Leski, s. 383.

¹⁶ K. Leski, s. 382–383. J. Roman, s. 94. Od czerwca do sierpnia 1945 r. Roman działał w strukturach Obszaru Zachód Delegatury Sił Zbrojnych na Kraj. Następnie w Obszarze Zachód Zrzeszenia „WiN”.

¹⁷ AIPN 2386/13362, Protokół przesłuchania J. Romana, Warszawa 18.05.1950, k. 13.

¹⁸ J. Roman, s. 97–101.

też „Stosław” otrzymał informacje o rozwiązaniu AK. Rozkaz ten przekazał wcześniej „Sławborowi” Leski¹⁹.

„My jednak – wspominał Roman – jako Sztab płk. „Sławbora” mieliśmy w konspiracji pozostać, z tym że konspiracja ta miała przyjąć nowe formy organizacyjne, miała pozostać formacją kadrową, której konkretne cele zostaną ustalone. Na razie nasze zadania sprowadzały się głównie do tego, ażeby się jak najlepiej oficjalnie zalegalizować, włączając się do nowego organizującego się życia państwowego i gospodarczego”²⁰.

Jednym z zagadnień poruszanych przez Romana z Cergowskim była kwestia jego zalegalizowania się. Po uzyskaniu zgody „Sławbora” Roman udał się do Lublina, gdzie dzięki kontaktom uzyskał od tamtejszej Dyrekcji Kolei przyjęcie do pracy w PKP i skierowanie do Bydgoszczy, a następnie na Pomorze Zachodnie²¹. Z Bydgoszczy w kwietniu 1945 r. został skierowany do Piły, a następnie do Szczecinka.

Na Pomorzu Zachodnim

W Szczecinku zamieszkał na ul. Leśnej 15 i rozpoczął pracę w dyrekcji kolei jako referent w biurze personalnym. Po aklimatyzacji udał się do na spotkanie ze „Sławborem”. Uzyskał od niego informację, że wkrótce przenosi się wraz ze swoimi współpracownikami do Poznania. „Otrzymałem adres i sposób kontaktowania się z nim. „Sławbor”, czyniąc mnie swoim pełnomocnikiem, na razie żadnych zadań organizacyjnych mi nie postawił. Prosił jedynie, ażeby od czasu do czasu informował go o tym, jak się organizuje nowe życie na nowych terenach Polski”²².

Po przekazaniu Szczecina przez władze sowieckie administracji polskiej Roman został tam oddelegowany przez PKP. „22 lipca 1945. Znalazłem się w Szczecinie z pełnomocnictwami naczelnika biura [personalnego], do zastępowania go przy organizacji prac. Miały one na celu przeniesienie siedziby dyrekcji do opuszczonego przez niemieckich kolejarzy gmachu”²³.

¹⁹ K. Leski, s. 387.

²⁰ J. Roman, s. 102.

²¹ AIPN 2386/13362, Protokół przesłuchania J. Romana, Warszawa 18.05.1950, k. 14–15; J. Roman, *Wspomnienia*, Szczecin 1998, s. 155–156; J. Roman, *Moja działalność w AK*, Szczecin 1997, s. 102–103.

²² J. Roman, *Moja...*, s. 103–104.

²³ Idem, *Wspomnienia...*, s. 158.

Na przełomie sierpnia i września 1945 r. do Romana przybyła łączniczka Cergowskiego Lucyna Potocka. Spotkanie odbyło się w hotelu Continental (hotel Miejski) w Szczecinie. Głównym celem Potockiej było spotkanie z dwoma angielskimi oficerami, rozmów z którymi Roman był świadkiem. Oficerowie ci kierowali kolumną polskich repatriantów z Zachodu. Potocka usilnie nalegała, aby przy ich współpracy zorganizować linię przerzutową WiN do zachodniej strefy okupacyjnej Niemiec. Oficerowie angielscy odmówili współpracy, obawiając się kontroli sowieckich w drodze na Zachód²⁴.

Potocka podczas spotkania z Romanem przekazała mu kontakt na łączniczkę w Szczecinie, która miała ułatwić mu z kolei kontakt z Cergowskim. Była to pracownica Urzędu Likwidacyjnego Hanna Cendor. Z jej pośrednictwa Roman nigdy nie skorzystał, posiadając własne kontakty bezpośrednie z płk. „Sławborem”²⁵.

„Stosław” przekazał podczas spotkania Potockiej informacje wywiadowcze dotyczące ogólniej sytuacji na Pomorzu Zachodnim, m.in.:

- na temat przejmowania władzy od władz sowieckich przez polską administrację reprezentowaną przez Pełnomocników Rządu i Grupy Operacyjne;
- o przejmowaniu przez władze kolejowe linii komunikacyjnych od sowietów;
- o likwidacji przez Sowietów części linii kolejowych;
- na temat osadnictwa repatriantów „zza Buga”;
- na temat zniszczeń miast Pomorza Zachodniego, wynikającego z nalotów alianckich w czasie II wojny światowej;
- trudności aprowizacyjnych;
- przejmowania przez jednostki wojskowe majątków niemieckich (juników pruskich)²⁶.

Należy wspomnieć o niezwykle ważnym epizodzie pracy Romana w PKP. Będąc referentem w biurze personalnym, spotykał się on z pracownikami Urzędu Bezpieczeństwa. UB interesował się przede wszystkim aktami personalnymi kolejarzy i wywierał naciski na Romana w celu włączenia go do sieci

²⁴ AIPN 2386/13362, Protokół przesłuchania J. Romana, Warszawa 18.05.1950, k. 16.

²⁵ Ibidem.

²⁶ AIPN 2386/13364, t. 1. „Prośba o łaską [J. Romana z] listopada 1951 r., k. 97; IPN BU 2386/13362, Protokół przesłuchania J. Romana, Warszawa 18.05.1950, k. 16–17.

informacyjnej. Propozycje organów bezpieczeństwa Roman odrzucał, jednakże były dla niego poważnym obciążeniem psychicznym²⁷.

We wrześniu 1945 r. na targowisku szczecińskim wspólnie z kolegami kupił radioodbiornik. „Przypadek sprawił, że jako pierwsze słowa mówione po polsku usłyszeliśmy komunikat o podjętej przez płk. „Radosława” w Warszawie akcji ujawnienia żołnierzy AK”²⁸.

Ta informacja spowodowała wyjazd Romana do Poznania i rozmowę ze „Sławborem”. „Stosław” poprosił o zezwolenie ujawnienia się. Cergowski wyraził zgodę na jego propozycję, wysuwając zastrzeżenie o nieujawnianiu działalności konspiracyjnej organizacji WIN. Przed podjęciem ostatecznej decyzji Roman spotkał się jeszcze z K. Leskim. „Bradł” odradzał mu realizację podjętego zamiaru. „Stosław” był jednak zdeterminowany w kwestii zakończenia akcji konspiracyjnej. Przed ujawnieniem pojechał wraz z bratem do płk. Jerzego Kirchmayera, pracownika MON we Włochach, powiązanego przed i w czasie Cergowskim i Tatarem. Ten wyraził zadowolenie z faktu decyzji obu oficerów.

19 IX 1945 r. obaj bracia Roman ujawnili swoją działalność przed Komisją Likwidacji AK w banku Gospodarstwa Krajowego w Warszawie przy Alejach Jerozolimskich. Józef Roman ujawnił się jako kpt. „Ziuk” – oficer Wojskowej Służby Ochrony Powstania i dowódca kompani w Powstaniu Warszawskim, zatajając swój udział w konspiracji antykomunistycznej²⁹.

W dniu 31 X 1945 r. Roman został zwolniony z PKP. Następnie zgłosił się do Rejonowej Komendy Uzuppełnień w Szczecinie, która skierowała go do dyspozycji MON we Włochach. Tam został zweryfikowany jako kapitan artylerii i przydzielony do służby czynnej i skierowany do 15 Batalionu Artylerii Przeciwpancernej na stanowisko dowódcy baterii. Jednostka ta stacjonowała we wsi Klempino pod Stargardem, była częścią 12 DP ze Szczecina.

W maju 1950 r. Roman został aresztowany przez funkcjonariuszy Informacji Wojskowej. Skazany w listopadzie 1951 r. przez Najwyższy Sąd Wojskowy na karę dożywotniego więzienia, zmienioną na 15 lat. W marcu 1956 r. wyszedł na wolność. Jego wyrok uchylono w czerwcu 1956 r., a sprawę umorzono³⁰.

²⁷ J. Roman, *Wspomnienia...*, s. 159

²⁸ Idem, *Moja działalność...*, s. 107.

²⁹ Ibidem, s. 108–110; J. Roman, *Wspomnienia...*, s. 159; K. Leski, s. 395. IPN BU 2386/13362, Protokół przesłuchania J. Romana, Warszawa 18.05.1950, k. 17; IPN BU 2386/13362, Protokół przesłuchania J. Romana, Warszawa 10.07.1950, k. 25–27.

³⁰ J. Roman, *Moja działalność...*, s. 113–115.

Po wyjściu z więzienia i rehabilitacji podjął pracę w Urzędzie Wojewódzkim w Szczecinie, a następnie w Akademii Rolniczej i Politechnice Szczecińskiej. W 1976 roku przeszedł na emeryturę. W 1981 roku był inicjatorem powołania klubów Powstańców Warszawskich i Żołnierzy Kresowych Armii Krajowej. Był honorowym Prezesem Okręgu Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej w Szczecinie.

W rezerwie otrzymał stopień podpułkownika i pułkownika.

Był autorem wspomnień: „Z utraconego Wołynia do odzyskanego Szczecina (1995), „Moja działalność w AK” (1997), „Wspomnienia” (1998).

Zmarł 14 XI 2003 w Szczecinie, pochowany został na Cmentarzu Centralnym w Szczecinie kwatery 21a.

BIBLIOGRAFIA

Źródła

- Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Lublinie.
AIPN Lu 193/5/23, Ankieta personalna Szefa Ekspozytury Wywiadu Komendy Głównej ZWZ i AK: Józef Roman.
Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie
AIPN BU 2386/13362, Akta śledztwa nr 8/51-Roman Józef s. Franciszka- t. 1.
AIPN BU 2386/13363, Akta śledztwa nr 8/51-Roman Józef s. Franciszka-t. 2.
AIPN BU 2386/13364, Akta śledztwa nr 8/51-Roman Józef s. Franciszka-t. 3.

Opracowania

- Chojnacki W., *Bibliografia zwartych i ulotnych druków konspiracyjnych wydanych na ziemiach polskich pod okupacją niemiecką w latach 1939–1945*, Warszawa 2005.
Fijałka M., *27. Wołyńska Dywizja Piechoty AK*, Warszawa 1986.
Leski K., *Życie niewłaściwie urozmaicone. Wspomnienia oficera wywiadu i kontrwywiadu AK.*, Warszawa 2001.
Łukasiak J., *Szkoła Podchorążych Artylerii w Toruniu 1923–1939*, Pruszków 2000.
Łukasiak J., *Wołyńska Szkoła Podchorążych Rezerwy Artylerii im. Marcina Kąckiego*, Pruszków 2000.
Ney-Krwawicz M., *Komenda Główna Armii Krajowej 1939–1945*, Warszawa 1990.
Roman J., *Moja działalność w AK*, Szczecin 1997.
Idem, *Wspomnienia*, Szczecin 1998.
Rybka R., Stepan K., *Rocznik oficerski 1939. Stan na dzień 23 marca 1939*, Kraków 2006.
Sierchuła R., *Historia człowieka myślącego. Lech Karol Neyman (1908–1948). Biografia polityczna*, Warszawa 2013.
Tochman K.A., *Słownik biograficzny cichociemnych*, t. 1, Zwierzyniec–Rzeszów 2000.

Tochman K.A., *Słownik biograficzny cichociemnych*, t. 2, Rzeszów 1996.
Wielka ilustrowana encyklopedia powstania warszawskiego. Tom 1. Działania zbrojne.
Warszawa 2005.

SUMMARY

Józef Roman „Stosław”'s mission to the Western Pomerania

This article is an attempt to present the fate of the AK officer Major Joseph Roman after 1945, his participation in anti-communist activities within the area command of the West AK, DSZ and WiN, and attempts to create post-communist anti-Communist structures in West Pomerania.